

Dokumenty

I

November 1938, Bratislava.

Expertíza A. Granatiera a P. Horvátha o rozsahu územia odstúpeného Maďarsku, jeho etnickom zložení a dôsledkoch viedenského rozsudku z 2. novembra 1938 pre jednotlivé regióny Slovenska.

Následky viedenského rozsudku

Podľa rozhodnutia arbitrov vo Viedni dňa 2. 11. 1938 odstúpili sme zo Slovenskej krajiny Maďarsku 10 307 km² územia, na ktorom je 771 obcí a bývalo na ňom podľa štatistiky z roku 1930 celkovo 854 217 obyvateľov. Arbitri svojím rozhodnutím sa snažili uspokojiť Maďarsko v tom smere, aby nová slovensko-maďarská hranica sa kryla podľa možnosti s etnickou hranicou. Úprimne rečeno, ťažko bolo ťahať novú hranicu len podľa etnického princípu, lebo kraje, o ktoré išlo, sú z veľkej časti obývané národnostne zmiešaným obyvateľstvom. Uvedený etnický princíp v plnosti nebol uvedený do života, lebo tým sa dostalo do Maďarska ako do etnicky maďarského štátu popri 504 114 Maďaroch tiež 272 337 občanov slovenskej a čiastočne českej národnosti.

Keď skúmame terajšiu demarkačnú čiaru, ktorá sa čoskoro po menších opravách stane definitívnou štátnou hranicou, vidíme, že pretina súvislé slovenské etnikum v troch úsekoch. Prvý takýto veľmi boľavý úsek pre Slovákov je medzi Starou Ďalou (*Hurbanovo*) a Nitrou. Pravda, tento úsek nie je čisto slovenský. Viedenski arbitri sa zhostili svojho úkolu v menovanom úseku tak, že tiahli takmer rovnú čiaru od obce Tardošked (*Tvrdošovce*) na Žitavskú Novú Ves (*Nová Ves nad Žitavou*) za predpokladu, že ponechaním Slovákmí obývaného územia na maďarskej strane bude vyvážená požiadavka maďarskej vlády, ktorá sa vzťahovala na Maďarmi obývaný ostrov v okolí Nitry.

V tomto kraji viedenské rozhodnutie pririeklo Maďarsku súvislé územie, 62 slovenských obcí v okresoch Nové Zámky, Vrábľa a Stará Ďala. V týchto obciach v roku 1930 žilo 76 500 Slovákov a len 27 200 Maďarov. Celé toto územie leží tesne za demarkačnou čiarou, resp. budúcou štátnou hranicou, a je natoľko kompaktné obývané Slovákmí, že sa v ňom roztrúsene nachodí len 8 ďalších obcí etnicky maďarského charakteru. Možno povedať, že etnickému princípu by bolo vyhovovalo jedine také riešenie, ktoré by toto územie pririeklo Slovensku, nie Maďarsku. Ak snád' viedenski arbitri takto hľadeli inkompenzando riešiť otázku maďarského ostrova v okolí Nitry, ktorý i po viedenskom rozhodnutí zostal na Slovensku, vtedy táto obeť uložená viedenským rozhodnutím slovenskému národu jednak neslúži svojmu účelu a jednak nie je primeraná. Lebo maďarský etnický ostrov pri Nitre leží tak hlboko v slovenskom etnickom území, že i viedenski arbitri považovali za nutné a spravodlivé ponechať ho na Slovensku. Maďarský ostrov pri Nitre je omnoho menší a žije tam v 17 obciach len 12 400 Maďarov popri 4 000 Slovákoch. Ak pripočítame mesto Nitru, ktorá samozrejme je veľmi veľkou väčšinou slovenská, žije v tomto ostrove 13 400 Maďarov popri 22 300 Slovákoch. Bolo by bývalo nielen spravodlivé, ale i prirodzené, keby celé spomenuté územie slo-

venského etnika bolo bývalo ponechané Slovensku, lebo takto bolo obetované Maďarsku 76 000 Slovákov a táto obeť bola z každého hľadiska zbytočná.

Druhý úsek, kde viedenské rozhodnutie arbitrov nerešpektovalo etnický princíp a pririeklo Maďarsku slovenské kraje, je pri Jelšave. Tu maďarská vláda pod zámenkou maďarskosti obce Jelšava vindikovala si pripojenie tohto kraja k Maďarsku. Maďarsku však tu zrejme nešlo o Jelšavu, ktorá len v roku 1910 mala maďarskú väčšinu, ale išlo jej o najväčšie ložisko magnezitu na svete. Svoju túhu ho získať obliekla do etnického rúcha. Fakt, že jej toto bohatstvo bolo pririeknuté viedenským rozhodnutím, zaplatilo 6 slovenských obcí svojim osudom. Bolo by bývalo prirodzené, keby hranica na tomto mieste bola bývala ťahaná po etnickom rozhraní, lebo pre vytvorenie výbežku, ktorý sa priechi geografickým pomerom, nemalo žiadne zdôvodnenie okrem spomenutého magnezitu.

Tretí úsek, kde viedenským rozhodnutím stanovená demarkačná čiara pretína súvislé slovenské etnikum, je pri Košiciach, od obce Rudník až po obec Cejkov. Tento úsek je pre Slovákov najboľavejší, lebo kvôli mestu Košice tu bolo pririeknuté Maďarsku 79 slovenských obcí, medzi ktorými sa nachádza iba 8 maďarských obcí, a to roztrúsené, a mesto Košice. Je to kraj, o ktorom ani Maďari si nikdy netrúfali tvrdiť, že je to maďarský kraj. Tento kraj bol pririeknutý Maďarsku len kvôli mestu Košice, v ktorom v roku 1910 z celkového počtu obyvateľstva 44 211 Maďari napočítali 33 350 Maďarov, teda 75,4 % obyvateľstva. V tomto úseku viedenski arbitri, snažiac sa vyhovieť presantej maďarskej požiadavke, vyhovelí jej tak, že tiahli priamu čiaru od obce Rudník až po Košickú Belú a od obce Ďurkov až po obec Slanská Huta. V spomenutých 79 obciach, ktoré boli pririeknuté Maďarsku, žilo v roku 1930 85 000 obyvateľov slovenskej národnosti a len 17 000 obyvateľov maďarskej národnosti.

Celý kraj na juh od Košíc, na západ i na východ je súvislo obývaný Slovákmi. Spomenutých 8 obcí leží zväčša na juhu pri samej bývalej maďarsko-slovenskej štátnej hranici. V samotnom Košickom okrese pripadlo do Maďarska 53 obcí s nadpolovičnou väčšinou slovenského obyvateľstva, z nich je 46 čisto slovenských obcí, t.j. Slováci v nich tvoria vyše 80 % obyvateľstva. Je pravda, že maďarská štatistika z roku 1910 vykazovala v tomto kraji značné percento Maďarov, počítajúc do toho i spomenutých 8 maďarských obcí. Vynímajúc mesto Košice, bolo vo všetkých obciach Košického okresu, ktoré pripadli k Maďarsku, v roku 1910 20 673 Slovákov, t.j. 54,3 %, a 16 047 Maďarov, t.j. 42,1 %, avšak čo predstavuje maďarská štatistika národnostná z roku 1910?

O správnosti maďarskej národnostnej štatistiky z roku 1910 boli vedené veľké spory a bolo mnohokrát a v mnohých konkrétnych prípadoch dokázané, že táto štatistika bola tendenčne robená, aby skreslila národnostný charakter územia, ktoré popisuje a počet Maďarov umelo zväčšuje. V roku 1930 žilo v týchto obciach 37 067 Slovákov, t.j. 84,54 %, a 3 486 Maďarov, t.j. 7,9 %. Ak rozdiel podľa maďarskej a podľa slovenskej štatistiky o národnostnom charaktere tohto územia príliš bije do očí, príčinou je len a len nesprávnosť maďarských štatistik z roku 1910. Stojí za to spomenúť, že podľa starších maďarských štatistik obyvateľstvo tvorili:

V roku	Slováci	Maďari
1880	65,5 %	27,1 %
1890	67,2 %	28,8 %
1900	62,8 %	32,9 %

I z uvedených pomeru vidno, že 42,1 %-ný podiel Maďarov na obyvateľstve tohto kraja nie je pravdepodobný. Vieme, že Maďari tvrdia, že maďarizácia bola prirodzeným asimilačným javom, hlavne na jazykovom rozhraní. Lenže tento argument nevystihuje skutočnosť, lebo je prijateľný len vtedy, keď každá z národností na určitom území susediacich alebo v jednej obci bývajúcich má rovnakú možnosť pestovať svoju reč a kultúru. Toho však v bývalom Uhorsku a menovite v Košickej oblasti nebolo a nebude ani v dnešnom Maďarsku.

Pokiaľ ide o samotné Košice, treba spomenúť aspoň v krátkosti toto. Toto dôležité obchodné a kultúrne mesto do 17. storočia bolo nemecké. Nemecký národný charakter mesta Košíc nepopiera ani maďarská historická veda. Pravda, v tom čase v Košiciach žili i Slováci a Maďari, ale podľa vtedajších zvyklostí nemohli brať účasť v spravovaní komunálnych a cechových záležitostí. V 17. storočí pod nátlakom odbojných sedmohradských kniežat nastal obrat. V tom čase odbojný maďarský protestantizmus zaviedol v Košiciach maďarskú reč do cechov, cirkví (predovšetkým kalvínskej) a na radnicu. Ale na konci 17. storočia potlačení tohto odboja zasa Nemci prevzali vedenie verejných záležitostí do svojich rúk a maďarčina bola znovu vytlačená z verejného života. V 18. storočí boli Košice trojrečové. Zámožnejší mešťania považovali sa za Nemcov, uhorskí zemani v stoličnej správe za Maďarov, hoci slabo hovorili maďarsky, a pospolitý ľud bol slovenský. Ináč ani nemohlo byť, lebo okolie mesta bolo slovenské, aké je i dnes. Na počiatku 19. storočia boli Košice len veľmi málo maďarské. Prevládal v nich slovenský živel.

O veľmi slabom maďarskom nátere mesta vydal svedectvo maďarský básnik Petöfi, keď prechádzal v 40. rokoch minulého storočia cez Košice. Vo svojej knižke „Úti rajzok“ (*Cestopisy*) si sťažuje, že v Košiciach takmer nepočul maďarského slova. Postupná maďarizácia Košíc sa započala, pravda, už v 19. storočí. Vývoj maďarizácie vidno na pripojenej štatistickej tabuľke.¹ V roku 1850 Slováci tvorili 36,35 % obyvateľstva, Nemci 19,88 % a Maďari len 22,28 %. Keď však skúmame číselný pomer len medzi Slovákmi a Maďarmi, Slovákov bolo raz toľko ako Maďarov. O 30 rokov počet Maďarov vzrástol 4-násobne, Slováci len dvojnásobne. O 10 rokov ďalej, teda v roku 1890, priemer Slovákov i Nemcov k celkovému počtu obyvateľstva klesol pod priemer z roku 1880, no priemer Maďarov stúpol až o 44 %. V ďalších rokoch sa tento pomer na strane Slovákov a Nemcov ešte zhoršuje, ale Maďari zázračne a celkom neprirodzene stúpajú, takže v roku 1910 dosahujú absolútnu väčšinu, teda 75,43 % obyvateľstva.

Väčšinu Slovákov v Košiciach medzi rokom 1870 – 1880 potvrdzuje i matrika žiakov na vtedajších košických ľudových školách. V školskom roku 1874 – 75 bolo na týchto školách 1 038 žiakov, z toho slovenskej materinskej reči 479 – 46, 14 %, maďarskej 361, t. j. 34,97 %, a nemeckej 158, t. j. 15,22 %. Ostatní žiaci sú vykázani v reči maďarsko-slovenskej, slovensko-maďarskej, prípadne nemecko-maďarskej. Treba poznamenať, že medzi maďarskými žiakmi bolo 45 žiakov židovského vierovyznania, kdežto medzi slovenskými sa nenašiel ani jeden. Keď skúmame rodisko žiakov, vychádza, že u žiakov v maďarskej materinskej reči len 58,17 % sa narodilo v Košiciach, kdežto u žiakov slovenskej materinskej reči sa v meste narodilo 85,59 %.

Sotva je na svete príklad, kde vo vlastnom okolí a prostredí tak rapidne klesá domáce obyvateľstvo a ešte rapidnejšie vzrastá iná národnosť v inojazyčnom prostredí, ako je to podľa uhorských štatistik v Košiciach. Tým sa len dokazuje, že podobne ako vo všetkých mestách na Slovensku, tak i v Košiciach veľký počet Maďarov je výsledkom cieľavedomej maďarizácie

na úkor Slovákov, ktorí za maďarského režimu mohli leda žiť ako ľudia, ale, nemajúc svoje školy a inštitúcie, nemohli žiť ako národ.

Z toho vidieť, že Slováci mali na samotné mesto Košice práve taký silný historický nárok ako Maďari. Tým viac majú dnes nárok, lebo sa tento opiera o realitu, o slovenskosť Košíc. Preto slovenský národ musí cítiť, že viedenská arbitráž v otázke Košíc veľmi krutým spôsobom zaľala do slovenského národného tela.

A. Granatier, v. r.

Dr. Horváth, v. r.

SNA, Slovenská liga, kr. 72, f.: viedenské rozhodnutie, bez č.

¹ Pri dokumente sa nenachádza.

2

2. november 1938, Bratislava.

Krajinské žandárske veliteľstvo posielala Prezídium krajinského úradu v Bratislave informáciu o prípravách teroristov v Maďarsku, ktorí majú byť nasadení pri okupácii česko-slovenského územia.

Dôverník oznámil četníckej stanici Radzovce, okres Lučenec, že v maďarských obciach Zagyvapálfalva (pri Salgótarjáne), Szentkút a Pogóny (pri obci Czeregd) sú ozbrojené maďarské tlupy „nyilaskeresztes szabadesapatok“ (*dobrovoľníci šípových krížov*). Stav každej tlupy je asi 260 mužov. Sú to dobrovoľníci, väčšinou z inteligencie. Pred zaradením do tlupy je každý lekársky prehladnutý, lebo sa prijímajú len muži zdraví a silní. Vyzbrojení sú puškami a guľometmi. Ku každej tlupe (rote) sú pridelené dve delá.

Stravujú sa na účet vojenskej správy ako dôstojníci. V Maďarsku nie je tajnosťou, že pri obsadení Slovenska budú členovia týchto tlúp terorizovať osoby, ktoré nesympatizovali s maďarským režimom.

Osoby, ktoré uprchli z Československa do Maďarska, pokiaľ sú čs. príslušníkmi, sú dopravované do tábora v Keckeméte. Do maďarskej armády, ani do teroristických tlúp, nie sú vraj zaraďované.

Z československých vojenských zbehov, ktorí uprchli do Maďarska, sa vraj v Egeri (*Jáger*) tvorí „maďarská légia“. Četnícka stanica vo Fil'akove tiež zistila pomocou dôverníkov, že zbehovia z čs. armády sú v Maďarsku zaraďovaní do légie, na rôznych pohraničných miestach sa tvoria ozbrojené tlupy (szabadesapatok¹) a konečne, že osoby mladšie ako 20 rokov, ktoré uprchli zo Slovenska do Maďarska, sú organizované v zvláštnom spolku.

Podľa správy, získanej četníckou stanicou Fil'akovo, početnosť „szabadesapatok“ v Salgótarjáne tvorí asi 1000 členov. Boli vraj odoslaní do východného Maďarska na neznáme miesto.

Krajinský veliteľ četníctva
nečitateľný podpis v. r.